

Naděžda Morávková, Václav Čepelák a katedra historie plzeňské Pedagogické fakulty

ViaCentrum, Praha 2016, 380 s., ISBN 978-80-87646-13-7

Práce Naděždy Morávkové¹ přináší pohled nejen na životní osudy středoškolského a vysokoškolského profesora dějepisu Václava Čepeláka. Hlavním tématem publikace je sice jeho biografie a přehled díla, její součástí jsou ale také dějiny katedry dějepisu Pedagogické fakulty v Plzni, neboť obojí je podle autorky těsně svázáno. Do publikace jsou zařazeny také dva exkurzy – první se dotýká historie budovy, v níž se katedra dějepisu dodnes nachází. Druhý exkurz podrobně popisuje poslední vzdělávací instituci, která přímo předcházela období, kdy sem byla umístěna Pedagogická fakulta.

Do úvodu následuje první část knihy – *Václav Čepelák (1899–1982) – zakladatel akademické historie v Plzni*. Čepelák se narodil v Hořovicích na Berounsku, kde jeho otec František působil jako oficiál obecního úřadu. Rodina měla silné národní cítění. Čepelák navštěvoval hořovickou obecnou školu a poté nastoupil na Státní reálné gymnázium v Příbrami, kde se mu dostalo výborných studijních základů. Po vojenské službě složil v roce 1919 maturitní zkoušku a zapsal se na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, kde studoval dějepis a zeměpis. Již jako student byl společensky angažován. Založil studentský Krajský spolek Valdek, byl organizátorem ochotnického divadla, od roku 1922 do roku 1945 vedl také hořovickou pamětní knihu. Po absolvování univerzity v roce 1924 záměříl Čepelák nejprve jako suplující profesor do Brna, ale po necelém roce byl přeložen na české reálné gymnázium v Opavě, nejprve jako suplující učitel, poté jako středoškolský profesor. Působil zde 11 let a zapojil se do četných společenských a kulturních aktivit. Byl editorem Věstníku Matice opavské, výročních zpráv gymnázia a různých sborníků. Působil také jako dramaturg v Divadelní jednotě opavské a v Knihovně Matice opavské. Vydal též cenné studie o Hořovicích a Opavě. V roce 1935 byl přeložen na Masarykovo reálné gymnázium v Plzni, kde pokračoval jako středoškolský profesor. I zde působil výchovně a osvětově a zabýval se také vědeckou činností. Během války byl přeložen na Státní ženský učitelský ústav v Plzni. Po osvobození strávil Čepelák necelý rok na Amerlingově státním mužském ústavu učitelském v Praze, poté se vrátil opět do Plzně na Ženský učitelský ústav. Ve školním roce 1948/1949 byl přeložen zpět na Masarykovo reálné gymnázium. Záhy byl však opět odvolán a přednášel na nově vzniklé plzeňské Pedagogické fakultě, kde působil do roku 1971. Zemřel v Plzni 27. září 1982.

Druhá část knihy nazvaná *Vznik Pedagogické fakulty v Plzni a její katedry dějepisu* nám osvětluje okolnosti založení této vysokoškolské instituce. Potřeba vysokoškolské přípravy pro učitelství sahá již do období první republiky. Ke zřízení samostatné pedagogické vysokoškolské instituce v Plzni došlo však až v září roku 1948. Výuka na Pedagogické fakultě v Plzni byla zajišťována v počátcích převážně vybranými učiteli plzeňských středních škol, doplňovali je někteří pražští univerzitní profesori a dále několik expertů z praxe. Vnitřní strukturu fakulty tvořilo nejprve 13 ústavů, od školního roku 1950/1951 přejmenovaných na katedry. Roku 1953 se vládním nařízením Pedagogická fakulta změnila na Vyšší pedagogickou školu, studium se zkrátilo ze 3 na 2 roky a bylo možno studovat také

¹ Naděžda Morávková působí na Západočeské univerzitě v Plzni, na katedře historie Fakulty pedagogické. Zabývá se dějinami moderní historiografie a metodologií historické vědy.

dálkově. Výukové obory byly upraveny do tzv. dvouaprobací. Roku 1959 proběhla další školská reforma a škola se změnila na Pedagogický institut s charakterem vysoké školy. Studium připravovalo pro první stupeň základní školy (3 roky) a pro druhý stupeň základní školy (4 roky). V roce 1960 byl paralelně v Karlových Varech zřízen samostatný Pedagogický institut, který byl však v roce 1965 zrušen. V září roku 1964 byla ustavena v Plzni samostatná Pedagogická fakulta, která personálně spojila zrušený plzeňský Pedagogický institut a částečně i zrušený Pedagogický institut v Karlových Varech. Studium pro oba stupně trvalo čtyři roky. Kromě řádného studia bylo možno studovat dálkově, existovalo také postgraduální studium v oborech český jazyk a dějepis a mimořádné studium.

Katedra dějepisu vznikla v roce 1948. Po spojení ústavů pro dějepis a zeměpis v roce 1950 dostala název katedra dějepisu a zeměpisu. V roce 1962 došlo opět k rozdělení na katedru historie a katedru geografie. V roce 1974 byla katedra historie sloučena s katedrou českého jazyka. V roce 1986 došlo pak k opětovnému rozdělení. V letech 1993 až 2013 bylo součástí katedry oddělení občanské výchovy.

Na závěr této partie knihy následují životopisné medailony významných pedagogů katedry včetně jejich výběrové bibliografie. Lze jmenovat např. Jindřicha Vacka (1917–1997), Adolfa Zemana (1902–1985), Jaroslava Šlajera (1920–1975) nebo Tomáše Jílka (1934).

Třetí oddíl pod názvem *Publikační možnosti učitelů plzeňské katedry historie a založení periodika katedry Václavem Čepelákem. Tematické okruhy vědeckého výzkumu na katedře v Čepelákově době* přináší pohled na publikační činnost V. Čepeláka a členů katedry. Jediným regionálním periodikem byl v pounorové době *Život Plzeňska*, kde publikoval i Václav Čepelák. Nicméně v roce 1958 začala katedra dějepisu vydávat pravidelný odborný sborník, jehož název se v průběhu času měnil (např. v roce 1958 vyšel pod názvem *Sborník Výchovně pedagogické školy v Plzni. Marxismus-leninismus a dějepis-zeměpis*, v sedmdesátých a osmdesátých letech vycházel pod názvem *Sborník Pedagogické fakulty v Plzni. Dějepis*, v roce 1997 pak pod názvem *Dějepis XVII. Sborník katedry historie*). Čepelák zde uveřejňoval studie ze sociálně ekonomických dějin 19. století. I když jej provázela tematická nevyváženost, byl sborník dalším krokem v rozvoji úrovně regionální historiografie Plzně. Do roku 2014 vyšlo celkem 24 svazků. Poté byl již zaostávající sborník transformován v moderní odborný časopis. Od roku 2015 vychází dvakrát za rok pod názvem *Bohemiae Occidentalis Historica*.

Čtvrtá část nese název *Václav Čepelák a vznik Západočeské pobočky Československé historické společnosti v Plzni* a zabývá se Čepelákovým působením ve významném historickém spolku. Václav Čepelák působil již od roku 1936 ve výboru České společnosti historické v Praze a byl vedle plzeňského archiváře Miloslava Bělohávků hlavním iniciátorem založení její západočeské pobočky, k čemuž došlo dne 25. listopadu 1961. K hlavním úkolům patřilo vypracování dějin Plzně, zpracování dějin západních Čech a podrobné bibliografie Plzeňska, vypracování chronologie dějin regionu, příprava soupisu monografických témat regionální historie a důraz na dělnické hnutí a dějiny závodů v regionu. Tyto úkoly byly však splněny pouze částečně. Pobočka, jejíž činnost narušily události roku 1968, byla přesto významným pokusem o koordinaci regionálně historické práce v Plzni.

Pátá část nadepsaná *Dílo Václava Čepeláka* přináší pohled na Čepelákovu odbornou činnost, která začala počátkem 20. let společně s jeho redakčním a organizačním dílem. Lze shrnout, že Čepelákovu odbornou i osvětovou odkaz je bohatý a pestrý. Přesto lze konstatovat, že tematicky tvořily jádro jeho badatelského úsilí zejména dějiny 19. století, a to především

dějiny hospodářské a sociální v rámci regionů. Nejvíce prací se vztahuje k historii železářství, početné jsou i práce, které se zabývají revolučními léty 1848–1849 či různými vlastivědnými a kulturně regionálními náměty.

Šestá část se věnuje Čepelákovým pokračovatelům na katedře historie plzeňské Pedagogické fakulty. Z vedoucích, kteří následovali po Čepelákově působení v letech 1948–1970, je nutno jmenovat Jindřicha Vacka (vedoucí katedry 1970–1985), poté následovali Tomáš Jílek (1985–1995), Frank Boldt (1996–1997), Jan Kumpera (1998–2013) a Naděžda Morávková (od r. 2013).

Publikace přináší na závěr v rámci prvního exkurzu edici studie Václava Čepeláka *K stému výročí budovy Pedagogické fakulty v Plzni*. Zabývá se historií budovy ve Veleslavínově ulici, kde od svého počátku sídlila I. česká reálka, jejíž první školní rok byl zahájen v roce 1864. Během své 70leté existence škola vychovala mnoho osobností různých oborů, např. profesora práv Václava Horu, historiky Kamila Kroftu a Jaroslava Werstadta.

Druhý exkurz obsahuje edici další Čepelákovy studie *O městském dívčím reálném gymnáziu Františka Lukavského v Plzni v budově dnešní Pedagogické fakulty* a navazuje na předchozí. Vyšší dívčí pokračovací měšťanská škola byla v Plzni otevřena v roce 1884, od školního roku 1907/1908 byla přetransformována na šestitřídní lyceum, v roce 1927 škola existovala pod názvem Dívčí reálné gymnázium, které se v roce 1934 přestěhovalo do budovy po zrušené I. české státní reálce. Oba exkurzy jsou ukázkou precizní práce s dostupnými prameny a také ukázkou Čepelákovy metody historické práce.

Publikaci uzavírá anglické a německé resumé, rejstřík, přehled pramenů a literatury a obsáhlá přílohová část – nalezneme zde např. dva dopisy od slavného Čepelákovy žáka, cestovatele Miroslava Zikmunda, a velké množství černobílých fotografií.

Publikace je komplexní, i když jistě ne vyčerpávajícím pohledem na život významné osobnosti. Obsahuje také velké množství přesahů do dějin katedry dějepisu, respektive Pedagogické fakulty. Přináší rovněž obsáhlý výčet bibliografie významných pedagogů, kteří působili na Pedagogické fakultě. Práce je proto významným příspěvkem jak k dějinám českého vysokého školství, tak k regionálním dějinám.

Michal Továrek

doi: 10.14712/23365730.2022.12

Marie Jílková (ed.), Nejisté dny sametové revoluce: stávkové deníky pardubických vysokoškoláků 17. 11. 1989–5. 1. 1990

Univerzita Pardubice, Pardubice 2019, 155 s., ISBN 978-80-7560-239-8

Publikace je edicí deníků, které od 17. listopadu 1989 do 5. ledna 1990 psali studenti¹ Vysoké školy chemicko-technologické (VŠCHT) v Pardubicích a přinášejí jejich pohled na listopadové události.

Knihu otevírá úvodní slovo z pera rektora Univerzity Pardubice Jiřího Málka. Poté následuje úvodní studie *Sametová revoluce (regionální pohled)* od doktorandky Ústavu

¹ Jiří Ludvík, Václav Říha, dále je doplňují Marek Toufar, Tomáš Petr, Vit Socha a další.